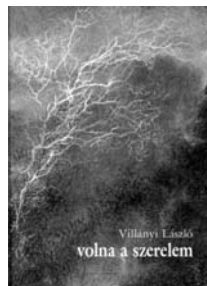

volna a szerelem prózához közelálló szavait halljuk, egyaránt ura önmagának és anyagának. Ő nem hajkurássza, hanem kerüli a kirívót. Úgy közvetíti élményeit, ahogy vannak, és majdnem mindig egy csepp *bonhómiával*. És okosan. A *Kút* című vers nyugalmas racionalizmusa szerint „nyilvánvaló, / előbb-utóbb minden megnevezés kihívja sorsát”.

Villányi Lászlónál az írásfátum a szemlélődéssel kezdődik, tetőzni pedig abban a fegyvelmezett költői kultúrában tetőzik, amely a mindenáron való rikítás és feltűnés helyett az ész által kontrollálva adja mély hangjait. Az ember, meglehet, semmilyen más állapotban sem mérí annyira önnön világán a létet, mint szerelmesen. A szerelem: élet a tudat rejtett és világos felén; külső és belső élet egyszerre. Villányi e nem kevésbé bonyolult hogylét szálazása közepette is őrzi verseiben a külvilág színét, illatát, intim rezzenéseit – az övé földhöz kötött szerelemi történet, földhöz kötött líra, amely azonban át meg át van szöve a végtelen hitével.

A szerelemben megsejtett határtalanság elévülhetetlen költői szüzsé. S persze ezerszer elővett tárgy. Villányi erről a tárgyról nem a lant végsőkig feszített húrján, hanem a hangszert egyénien megpendítve játszik: műve szerep és vallomás.

Egyrészt csupa érzés és hangulat, csupa szenvedély, másrészt maga a kompozíciós kötöttség; az észember uralma azon az érzelmi övön, ahová különben behullania nem kis gyönyör. Mennyire jellemző, hogy a ciklusmű tán legmámorosabb szavai („zuhanok, végre zuhanok, zuhanok a szerelemben”) épp a hat közbeiktatott szöveg címke egyikében, vagyis a legprózaibb környezetben hangzanak el.

S bizonynyal az sem véletlen, hogy a könyv befejezetlen befejezése egy elharapott mondat; igaz is, a *volna a szerelem* olyan könyv, amit csak abbahagyni lehet. S akármikor folytatni – nem a végtelenig; a végtelenért.

KELEMEN LAJOS

(Orpheusz Könyvek, Budapest, 2006,
64 oldal, 1200 Ft)

KEMÉNY ISTVÁN:

előbeszéd

Kétszer kettő még néha sem lehet öt. Pontosabban volt már egyszer Káin idejében, meg egyszer Hitler idejében, meg sokszor a Ki Tudja Kik idejében. Ezért lenne olyan jó végre helyre tenni a dolgokat, és kimondani, hogy kétszer kettő az bi-

zony négy. Esetleg még hozzátenni: ébresztő, emberek, ha nem figyeltek, könnyen megint öt lehet!

Kemény István legújabb kötetében nem kevesebbre vállalkozik, mint hogy számot vessen az emberiség történelmi és történelem előtti bűneivel. Hogy emlékeztessen minket azokra a tettekre, amikre nincs kedvünk és merszünk emlékezni. Hogy kiverje fejünkbe a felejtést, és hogy kiirtsa valamiképp azt a furcsa szokásunkat, hogy úgy lepergetünk magunkról mindent, mint lúdtoll a vizet. És hogy talányos gyengeelméjűséggel bocsátjuk meg a gyilkosságokat. A költő erről így ír: „A gyilkos, hogyha büszkén *fölkél és újra lépked*, / Ártatlan lesz majd másutt, mert gömbölyű a lélek.”

Az emlékeztető jól sikerül, a komor szavak pontosan ott ülepsznek le bennünk, ahová kijelölt helyük szerint le kell hogy rakódjanak. Egy kis bánat a szívben.

Jellemző Keményre ez a precizitás, ez a melankólia. Mint egy hatásmechanizmusában részletesen megtervezett Buster Keaton-jelenet, melyen csak azt hisszük, hogy mosolygunk, valójában azonban ugyanolyan komolyak maradunk, mint maga Keaton. Ez a költészet is hasonló: ránk néz nagy, szomorú soraival, és fel sem eszmélünk, máris egy véresen komoly bőrleszk szerep-

lőivé váltunk. Egy fekete-fehér filmé, melyben talán egy kicsit több a fekete.

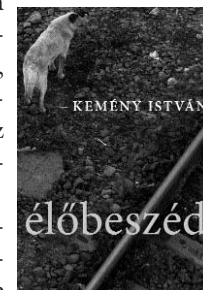
Hogy milyen alakokon keresztül is jelenik meg ez a fekete, ez a démoni?

A kötet címadó versében, az *Élőbeszéd*ben már felsejlik az örökkön újjászülető gonosz, amikor a Halál, a beszélő jó vagy inkább megtúrt barátja az utolsó náci elhunytáról hoz hírt, majd hozzáteszi: „De mint tudjuk, mindig él még egy / valahol délen, reszkető vénség / egy montevideói öregek otthonában, / száz éves elmúlt, de meghalni / egyszerűen képtelen.” Vagy a vers végén egy véres kezű, rémült pofájú állatként.

Sok arca van Kemény-nél a gonosznak, a Sárkánytól kezdve az ördögárcú éjen át Káin figuráján keresztül egészen a Nulla alakjáig.

Káinról olvasván azonnal Ady ós Kajánja jut az eszünkbe, bár itt az apaszerű lényből már idős nagybácsi lesz, aki teljesen hétköznapi, csendes életet él. Ugyanolyan, mint bármelyik galamblelkű nyugdíjas. És ettől válik igazán rémisztővé.

A Nulla ugyan első olvasásra egy törekeny, nőies valaki, aki gondos háziasszonyként kiszolgálja a többieket, és akit a galád számok egyszercsak elhagynak, mondván, hogy annyira más, ráadásul a semmit képviseli, és különben is hisztis, beteg, sőt bolond.

De adódhat egy másik értelmezése ennek a szituációnak. Ez azt mondaná, hogy a Nullát nem elhagyták, hanem egyenesen elszöktek előle, hogy szembeötlő különbsége nem más, mint a mindnyájunkban fészkelődő gonosz, és a történet valójában egy sikertelen erkölcsi megtisztulásról szól. Hiszen a számok számukra is érthetetlen okok miatt végül csak visszakullognak hozzá.

Vagyis nem igazán akarnak eltűnni a gyilkosok se belőlünk, se máshonnan.

Kétszer kettő az négy. Bár sokszor szeretne öt lenni. Kemény István pont annyiszor mondja el nekünk ezt a tanulságot, hogy még észben tarthassuk, és mégis elhagyjuk neki.

FINY PETRA

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2006,*
80 oldal, 1690 Ft)

KONDOR BÉLA:

Küszködni lettél

Kevés híján ötven éve írta Pilinszky az első önálló Kondor-kiállítás („a tétélesen ma még aligha megközelíthető vállalkozás”) anyagáról: „csak ami teljes, lehet ennyire kötetlen”. Voltaképpen hasonló következtetésre jut; valami mindent-akarás, a tra-

dicionális tartalmakat a legavantgárdabb formában fölújító törekvés ötlük eszébe Erdély Miklósnak is Kondorra emlékezve. Erdély szerint Leonardo és Rembrandt voltak Kondor Béla igazi tanítói. A művész mesteremberi alaposságában hívő apologéta és nagy modern (amilyenek állítólag Camus látta): ez is, az is Kondor.

És micsoda komplex egyéniség: grafikus, festő, autodidakta zenész, s mint tudott: kivételes lírikus. De valóban ismerjük-e Kondort, a költőt, aki nem mellékterméke, hanem egyenrangú társa a képírónak? Számon tartjuk-e, hogy csaknem egész pályáján át fékezhetetlen erő ösztönözte, írásban is közzétenni magát? Mindenesetre a *Küszködni lettél* (a szerző verseit, versprózáit, prózáit minden eddiginél gazdagabb egy-ségben kínáló kötet) az olvasó számára nem akármilyen alkalom a lelki növéstre.

A *Küszködni lettél* egy páratlan idegrendszer forrongása. S mi az, aminek e forrongás aládolgozik? A misztikus képzelet élményét éppúgy fölveszi, mint kora valóságát, amelyhez Kondornak, látjuk, nem sok kedve van hozzátörödni. Az ös-ösztönök mérnöke. Amennyire nyers és szenvedélyes, amennyire a részletek energiájára hagyatkozó, ugyanannyira tudatos és megkomponált költészet az övé. Ha minduntalan kiérzik belőle a gyors égésű élet drámája, minduntalan kiérzik belőle a